

Základy práva (ZS 2020/2021)

Organizační informace

- **Vyučující:** dr. Petr Čegan (prezenční), Mgr. Jan Grepl (kombinovaní)
- **Docházka:** 50 % stanovené časové dotace
- **Zkouška:** písemný test

Literatura:

- Knapp Viktor: Teorie práva. C.H. Beck, Praha 1995, 247 s.
- Harvánek Jaromír: Teorie práva. A. Čeněk, Plzeň 2008, 501 s.
- Gerloch Aleš: Teorie práva, A. Čeněk, Plzeň 2009, 308 s.
- Melzer Filip: Metodologie nalézání práva. C.H. Beck, Praha 2011, 296 s.
- Ronovská Kateřina – Dobrovolná Eva – Lavický Petr: Úvod do soukromého práva. Obecná část. Brno 2017, 87 s.
- Kubů Lubomír a kol.: Dějiny právní filozofie. UPOL, Olomouc 2003, 202 s.

1. POJEM PRÁVO A POSTAVENÍ PRÁVA VE SPOLEČNOSTI

DEFINICE: souhrn právních norem = **objektivní** právo (law) nebo vyústění abstraktního pravidla do konkrétního oprávnění (right) = **subjektivní** právo

- z jiného úhlu pohledu rozlišování na **lex lata** (platné právo) x **lex ferenda** (zamýšlené právo)

- **ZNAKY**: obecná závaznost, forma (daná státem), vynutitelnost (státní mocí)

- jeho působení ve společnosti vystihl výrok římského právníka Cicera: *Ubi societas, ibi ius* (kde je společnost, tam je právo)

- jiný náhled o jeho působení ve společnosti vystihl jiný římský právník Celsus, když prohlásil, že právo je *ars boni et aequi* (umění dobrého a spravedlivého)

- prolíná se s jinými normativními systémy (morální, náboženské, politické aj.), které ovšem (zpravidla) nemají všechny shora uvedené znaky

PRÁVO A MORÁLKA

Různé názory na vzájemný vztah postihují v zásadě tyto názory:

- morálka a právo jsou totožné, přičemž buď je rozhodující morálka nebo právo (např. Hobbes tvrdí, že co je po právu, je i morální)

- morálka je právu nadřazena (**koncepce přirozených práv**; § 19 odst. 1 OZ: Každý člověk má vrozená, již samotným rozumem a citem poznatelná přirozená práva)

- morálka a právo se v určitých aspektech protínají, tj. co je nemorální, nemusí být nutně protiprávní (a naopak)

- morálka a právo jsou dva víceméně nezávislé systémy resp. morálku nelze – na rozdíl od práva – jednoznačně vymezit - snaha „odmoralizovat“ právo (**právní pozitivismus** – viz např. Kelsenova „ryzí nauka právní“)

STÁT A PRÁVO

- koncepce moderního státu vycházejí většinou z fenoménu tzv. **společenské smlouvy**, tj. nepsané dohody mezi lidem a vládou, na základě které občané předali suverénu moc (různé koncepce společenské smlouvy: Hobbes upřednostňuje absolutní vládu; Locke klade důraz na respektování individuálních (přirozených) práv; Rousseau spatřuje ideál ve vládě „obecné vůle“, tj. přímo rozhodující většiny)

- právo v demokratickém státu je charakteristické: **trojí dělení moci** (na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní), **legalita** („vláda práva“), **legitimita** (všeobecné uznání vlády)

- řízení státu **veřejnou správou** (vláda, státní správa a samospráva), jejichž činnost je vymezena kompetencí/pravomocí a příslušností (věcná a místní)

- **princip svrchovanosti zákona** (orgány veřejné správy nemohou činit to, co jim zákon nedovoluje – „Státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon.“ – čl. 2 odst. 3 Ústavy)

2. PRÁVO JAKO PŘEDMĚT VĚDY

- právo zkoumáno z pohledu poznání jeho podstaty (**právní filozofie**), z pohledu funkce ve společnosti (**právní sociologie**) či z pohledu fungování a struktury právních institutů (**teorie práva**)
- uvedené náhledy se však samozřejmě překrývají, takže přesné hranice mezi nimi neexistuje (např. vymezení právních principů, co by záležitost právní filozofie, je využíváno při aplikační praxi zejména Ústavního soudu, tj. interpretaci, co by záležitost teorie práva)

TEORIE PRÁVA

- upíná se k bezprostředně fungujícímu právnímu systému vymezením jeho teoretických základů
- zabývá se definicí a strukturou právní normy, objektivním právem (prameny práva či tvorba práva), subjektivním právem (právní vztahy či aplikace práva), systémem právního řádu apod.

3. JUSTIČNÍ ORGÁNY A PRÁVNÍ PROFESE

3.1. SOUDNÍ SOUSTAVA ČR A MEZINÁRODNÍ SOUDY

SOUDNÍ SOUSTAVA ČR

- **dvojinstanční řízení**, tj. po vyčerpání jednoho opravného prostředku nabývá rozhodnutí právní moci; mimořádné opravné prostředky nemají vliv na právní moc, ale mohou mít vliv na vykonatelnost
- **okresní soudy** (Městský soud v Brně, obvodní soudy v Praze): prvoinstančním soudem ve většině věcí
- **krajské soudy** (Městský soud v Praze): prvoinstanční soudy ve složitějších věcech a ve správním soudnictví, odvolací soudy u rozhodnutí okresního soudu
- **vrchní soudy** (v Olomouci a v Praze): odvolací soudy od rozhodnutí krajského soudu
- **nejvyšší soudy** (**Nejvyšší soud**, **Nejvyšší správní soud**, **Ústavní soud**): řeší mimořádné opravné prostředky, přičemž vyčerpání všech opravných prostředků (i mimořádných) je zpravidla podmínkou pro řešení věci před Ústavním soudem

MEZINÁRODNÍ SOUDY

- **SDEU** a jiné soudy EU: rozhodují ve věcech práva EU; rozhodnutí SDEU je v zásadě závazné pro rozhodování českých soudů
- **Evropský soud pro lidská práva**: řeší žaloby soukromých osob proti státní moci, které se týkají práv z Evropské úmluvy; významný prvek pro rozhodování českých soudů
- další soudy, které rozhodují spory vyplývající z mezinárodního práva: Mezinárodní soudní dvůr (Haag; není obligatorním „obecným“ mezinárodním soudem), trestní tribunály ad hoc atd.

PRÁVNÍ PROFESE

- „profesionální“ právníci, tedy právní profese v užším slova smyslu
- obecné podmínky pro výkon: vzdělání v magisterském **oboru Právo, praxe a příslušná zkouška**
- **soudce** (zákon č.6/2002 Sb. o soudech a soudcích, rozhodují na jednotlivých úsecích, zvláštní postavení ústavních soudců - zákon č. 182/1993 Sb. o Ústavním soudu, jmenování a odvolání prezidentem ČR)
- **státní zástupce** (soustava kopírující strukturu soudů; úkoly především v trestním řízení; zvláštní postavení Nejvyššího státního zástupce)
- **advokát** (právní poradenství a vyhotovování listin, zastupování v civilním řízení sporném, obhajoba v trestním řízení; povinné členství v komoře)
- **notář** (soukromé podnikání ale zároveň pověřen záležitostmi veřejné správy – dědické řízení, notářské zápisy apod.; poradní a osvědčovací funkce)
- **exekutor** (obdobné postavení jako notář - vymáhání vykonatelných rozhodnutí exekutorské zápisy apod.; postup dle zákona č. 120/2001 Sb., exekuční řád a OSŘ)

4. PRÁVNÍ NORMA

4.1. VYMEZENÍ POJMU

DEFINICE: příkaz, zákaz či dovození v uznávané formě; porušení je sankcionováno státem (státní donucení odlišuje PN od jiných norem); právní předpisy zpravidla obsahují větší množství právních norem

STRUKTURA: **hypotéza** (podmínka, na níž je pravidlo chování vázáno), **dispozice** (pravidlo chování – zákaz, příkaz, dovození; obligatorní součást PN), **sankce** (za porušení dispozice; veřejnoprávní nebo soukromoprávní)
Jestliže H, pak D, jinak S (sankce sehrává klíčovou roli)

***Příklad 1:** Matka, která v rozrušení způsobeném porodem (H), usmrtí ...novorozené dítě (D), bude potrestána odnětím svobody na tři léta až osm let (S).*

4.2. DRUHY PRÁVNÍCH NOREM

PODLE PŘÍTOMNOSTI JEDNOTLIVÝCH STRUKTURÁLNÍCH ČÁSTÍ: podmíněná (s hypotézou) x nepodmíněná (bez hypotézy); perfektní (se sankcí) x **imperfektní** (bez sankce)

***Příklad 2:** Kdo jiného úmyslně usmrtí (D), bude potrestán odnětím svobody na deset až osmnáct let (S).*

***Příklad 3:** Smlouvou o dílo se zhotovitel (H) zavazuje provést na svůj náklad a nebezpečí pro objednatele dílo (D).*

PRÁVNÍ NORMY S KLASICKOU STRUKTUROU

- PN, ve kterých je obsaženo pravidlo chování, které subjektu ukládá nějakou povinnost ve formě příkazu či zákazu (PN **zavazující**) nebo mu dávají určité právo (PN **opravňující**)
- takové PN mají buď charakter kategorický (PN **kogentní**; zejména v trestním a obecně veřejném právu) nebo se lze od nich odchýlit (PN **dispozitivní**; převažují v soukromém právu, výjimkou např. § 978 OZ – absolutní majetková práva)

***Příklad 4:** Zakazuje se založit právnickou osobu, jejímž účelem je porušení práva...*

***Příklad 5:** Kdo přijme funkci člena voleného orgánu, zavazuje se, že ji bude vykonávat s nezbytnou loajalitou i s potřebnými znalostmi a pečlivostí.*

***Příklad 6:** Člen statutárního orgánu může zastupovat právnickou osobu ve všech záležitostech.*

***Příklad 7:** Kdo žádá nebo přijme úplatek..., bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.*

***Příklad 8:** Neplyne-li ze smlouvy nebo zvyklostí něco jiného, jsou prodávající a kupující zavázáni splnit své povinnosti současně.*

PRÁVNÍ NORMY BEZ KLASICKÉ STRUKTURY

- právní normy, v nichž není obsažena dispozice (pravidlo chování)
- **blanketní** (na nekonkrétní PP, **zmocňující** PN) a **odkazující**; kolizní (řeší kolizi právních předpisů), kompetenční, **intertemporální** (přechodná ustanovení právních předpisů), teleologické, doporučující

Příklad 9: Kdo neoprávněně zasáhne nikoli nepatrným způsobem do zákonem chráněných práv k autorskému dílu...

Příklad 10: Nejnižší úroveň zaručené mzdy...stanoví vláda nařízením.

Příklad 11: Závislá práce může být vykonávána výlučně v základním pracovněprávním vztahu, není-li upravena zvláštními právními předpisy.

Příklad 12: Ustanovení zahraničního právního řádu ... nelze použít, jestliže by se účinky tohoto použití zjevně přičily veřejnému pořádku.

Příklad 13: Nájem se řídí tímto zákonem ode dne nabytí jeho účinnosti...vznik nájmu, jakož i práva a povinnosti vzniklé vzniklé před nabytím účinnosti tohoto zákona se však posuzují podle dosavadních právních předpisů...

4.3. DRUHY JEDNOTLIVÝCH STRUKTURÁLNÍCH ČÁSTÍ

- **relativně abstraktní**, kde se operuje s ne zcela určitými pojmy (např. dobré mravy, pravidlo soutěže, bez zbytečného odkladu, soud potrestá dle úvahy aj.) a **relativně konkrétní**, kterých je většina
- strukturální část, k jejíž naplnění postačí jeden z uvedených výrazů, je **alternativní** (spojka *nebo*), ke které všechny výrazy, je **kumulativní** (spojky *a*)
- strukturální části obsahující úplný výčet se nazývají **taxativní** (úplné), ty, které jen příkladně **demonstrativní** (spojky *například, zejména*)

Příklad 14: ...zakázána jsou ujednání porušující **dobré mravy, veřejný pořádek**...

Příklad 15: Kdo zničí, poškodí **nebo** učiní neupotřebitelnou cizí věc, **a** způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody...

Příklad 16: Kdo jiného **násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy** nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl...

Příklad 17: Nekalou soutěží podle odstavce 1 je **zejména** a) klamavá reklama, b) klamavé označování zboží a služeb, c) vyvolání nebezpečí záměny...j) ohrožení zdraví a životního prostředí.

4.4. PŮSOBNOST PRÁVNÍCH NOREM

- právní normy působí na určité osoby, v rámci určitého území a v určitém čase; rozlišujeme tak působnost:

PERSONÁLNÍ: všeobecně působící na občany určitého státu, bez ohledu na území, kde se nachází

- výjimkou z působnosti je tzv. **imunita**, která se může realizovat v rámci mezinárodního práva (diplomatická imunita) nebo vnitrostátního práva – zde rozlišujeme imunitu procesní (dočasná či trvalá ochrana před postihem; např. poslance/senátora, prezidenta aj.) a hmotněprávní/materiální imunitu neboli **indemnitu** (neodpovědnost; např. výkon funkce poslance v prostorách poslanecké sněmovny)

TERITORIÁLNÍ: všeobecná působnost na všechny osoby nacházející se na určitém území (v rámci územně samosprávných celků existuje působnost regionální)

- zvláštností je teritoriální působnost na **diplomatické půdě**, která je určována mezinárodním obyčejem a mezinárodní smlouvou, **lodi a letadlu** v mezinárodních prostorech, která je určována zpravidla mezinárodním obyčejem (právo vlajky)

ČASOVÁ: závaznost právní normy je dána zákonodárnou (legislativní) procedurou, která je prochází třemi fázemi: **schválení** → **platnost** (= existence předpisu) → **účinnost** (buď 15. den po vyhlášení nebo na základě v daném zákoně stanovené **legisvakanční lhůty** (ignorantia legis non excusat)

- právní norma přestává působit buď **derogací** (zrušením) – tj. uplynutím, explicitní (částečnou) novelizací (lex posteriori derogat priori), rozhodnutím ÚS, novelizací mlčky (nežádoucí – na újmu právní jistoty), nebo tím, že se stane **obsoletní** (tj. neúčinná, ale platná právní norma – viz např. Benešovy dekrety)

retroaktivita – zpětná působnost právní normy; v zásadě nepřípustná (výjimkou v trestním právu retroaktivita ve prospěch pachatele - viz čl. 40 LZPS), přípustná pouze tzv. nepravá retroaktivita – působí na již dříve vzniklé vztahy, avšak teprve od okamžiku účinnosti nového předpisu (x přežívání starších právních norem)

5. OBJEKTIVNÍ PRÁVO

5.1. PRAMENY PRÁVA

Dělení na **materiální** prameny (konkrétní události ve společnosti – ekonomický stav, bezpečnostní ohrožení státu apod.) a **formální** (tj. jak se projevuje právo vůči jeho adresátům), přičemž jejich vztah řeší **interpretační** práva (tj. jak se obsah = materiální stránka projevuje v právních pravidlech)

FORMÁLNÍ PRAMENY PRÁVA

Formální pramen práva je **absolutně závazný** (to se projevuje ve dvou složkách: povinnost znát právo – je i povinností občanů, respektovat právo – včetně rozhodovací činnosti orgánů veřejné moci)

PRÁVNÍ PŘEDPISY (právně normativní akt obsahující pravidlo): **forma** (jednostranný právní akt, který je formálně určitý, tj. písemný, vzniklý určitou procedurou, tj. legislativním procesem a publikací), **normativnost** (obsahuje právní pravidlo obecného charakteru), **obecná závaznost** (platí pro každého)

NORMATIVNÍ SMLOUVA: podobná právnímu předpisu, ovšem není jednostranná nýbrž založena na konsensu; musí obsahovat právní pravidlo a být obecně závazná; **mezinárodní** nebo **vnitrostátní** (kolektivní smlouva – tj. smlouva mezi zaměstnavateli a zaměstnanci; veřejnoprávní smlouva – tj. v oblasti výkonu veřejné správy)

SOUDCOVSKÉ PRÁVO: rozhodnutí soudu má povahu absolutně závazného právního aktu (**precedens**); forma precedentu – *stare decisis* (pro stávající precedent) nebo *judicial review* (proti precedentu – tj. nový precedent); *judikatura neprecedentální* (nevytváří, ale dotváří právo – má nikoliv absolutní nýbrž *argumentační závaznost*)

PRÁVNÍ OBYČEJ: nepsané právně závazné pravidlo, které splňuje podmínky: **usus longaevus** (dlouhodobé zaužívání) a **opinio iuris** (obecná povědomost o charakteru pravidla), neužíváním právní závaznost ztrácí (tzv. *desuetudo*); existuje výrazně v mezinárodním právu (např. právo vlajky) či v právu anglosaském (např. ústavní náležitosti ve Velké Británii)

PRÁVNÍ PRINCIPY: nejsou konkrétně vyjádřeny, resp. jsou nezávislé na jejich formálním vyjádření (např. základní svobody); vychází z nich i rozhodovací činnost nejvyšších soudů; patří k nim např. princip: „*neminem laedere*“ či „*in dubio mitius*“

PRINCIP SPRAVEDLNOSTI: neboli **aequitas** (přiměřenost, rovnost, slušnost), vyskytuje se ojediněle – např. rozhodčí řízení (rozhodnutí rozhodce spravedlivě, se souhlasem stran)

DOKTRINÁLNÍ PUBLIKACE: díla právníků; v demokratickém režimu mají argumentační závaznost nikoliv absolutní, takže pramenem práva nejsou (naproti tomu byly pramenem práva např. ve starověkém Římě)

NEPRÁVNÍ PUBLIKACE: zejména náboženské (např. Korán) nebo ekonomické; v demokratickém režimu nejsou pramenem práva (v islámském státu mohou být naopak jediným pramenem práva)

5.2. PRÁVNÍ ŘÁD ČR

- systém práva v teritoriu ČR
- dominujícím faktorem jsou **právní předpisy**; třídí se dle více kritérií – nejčastěji dle právní síly nebo dle původce (primární a sekundární)

- precedentální právo neexistuje; z nepsaného práva významnou roli sehrávají, zejména na ústavní úrovni (**nepsané) právní principy**, jejichž postavení reflektují i právní předpisy (§ 10 odst. 2 OZ: „Není-li takové ustanovení, posoudí se právní případ podle *principů spravedlnosti a zásad*, na nichž spočívá tento zákon...“)

5.2.1. Předpisy nejvyšší právní síly

- Ústavní pořádek (rigidní **Ústava, LZPS**, další ústavní zákony); kolizi základních práv řeší *test proportionality* (vhodnost, potřebnost, závažnost)
- **mezinárodní smlouvy** (ratifikované parlamentem, obsahující přímo vykonatelné pravidlo, viz např. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv*)
- **nálezy Ústavního soudu** (tzv. *negativní právotvorba*; ve Sbírce vycházejí ty, které ruší zákon či jeho část)
- **předpisy EU** (primární – základní a přístupové smlouvy, sekundární – Nařízení a Směrnice) a **rozhodnutí SDEU** (autoritativní výklad práva EU)

5.2.2. Zákony a zákonná opatření

- zákon je základní právní předpis, který určuje práva a povinnosti
- existuje tzv. **suverenita zákona** – tedy jen zákon stanovuje povinnosti a omezení (nikoliv podzákonné předpisy)
- **zákonné opatření** je zvláštní formou právního předpisu, který schvaluje Senát v době neexistence Poslanecké sněmovny; po ustavení PS musí proběhnout **ratihabice**, aby zákonné opatření nadále platilo)

5.2.3. Podzákonné předpisy

– předpisy, které jsou vytvářeny státními orgány: **nařízení vlády** (zmocnění přímo v Ústavě – čl. 78), **vyhlášky ministerstev** (zmocnění v zákonu) a právní předpisy jiných správních orgánů,
- právní předpisy **krajů a obcí** (podoba **nařízení** - v přenesené působnosti; **obecně závazné vyhlášky** - v samostatné působnosti, zmocnění v Ústavě (čl. 104/3); účinnost předpisů 15. den po vyhlášení)

5.2.4. Role judikatury

- s výjimkou negativní právotvorby v nálezech Ústavního soudu má judikatura, tj. rozhodnutí nejvyšších soudů, pouze **argumentační závaznost**; při rozhodovací činnosti se soud musí s příslušnou judikaturou vypořádat (viz Sbírka ÚS, Sbírka NS, Sbírka NSS)
- význam má judikatura nejen *českých soudů* (Ústavní soud, Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud), ale i rozhodnutí *ESLP*

5.3. TVORBA PRÁVA

- vytváření právně normativních aktů, tedy formálních pramenů práva
- spontánně (právní obyčej), konsensem (normativní smlouvy), soudem (precedenty), zákonodárnými orgány (právní předpisy)

LEGISLATIVNÍ PROCES V ČR

1. Vznik záměru a jeho realizace (**zákonodárná iniciativa** – vláda, poslanci, kraje, Senát)
2. Příprava a projednání (návrh – **osnova zákona a důvodová zpráva**; vládní návrh: zpracovává určité ministerstvo → připomínkové řízení → schválení vládou; role legislativní rady vlády)
3. **Projednání** zákona v Parlamentu (zákon o státním rozpočtu projednává a schvaluje jen poslanecká sněmovna)

- a) *Poslanecká sněmovna*: 1. Čtení v plénu, 2. Čtení v příslušném výboru a poté v plénu, 3. Čtení – depurace
b) *Senát*: případné pozměňovací návrhy a poté znovu projednání v PS

4. **Schválení** (většina přítomných poslanců, většina přítomných senátorů, souhlas prezidenta; v případě neschválení Senátem musí PS přehlasovat většinou všech poslanců; v případě nesouhlasu prezidenta=**suspenzivní veto** rovněž musí PS přehlasovat většinou všech poslanců; v případě **ústavního zákona** 3/5 všech poslanců a 3/5 přítomných senátorů)
5. Podpis (předseda PS, premiér, prezident)
6. **Publikace** (=promulgace ve Sbírce a rozeslání = **platnost**; ve Sbírce jsou zákony, nařízení vlády, vyhlášky ministerstev a jiných ústředních orgánů)

Platnost a účinnost právního předpisu

- právní předpis je platný a účinný, dokud není zrušen (=zrušen); může se stát obsolentním („vyčerpaným“)
- **derogace** autorem právního předpisu (mlčky nebo výslovně v novém právním předpisu) nebo Ústavním soudem (negativní právo tvorba)
- zánikem platnosti nemusí zanikat účinnost starého právního předpisu (řeší **přechodná ustanovení** v novém)

5.4. SVĚTOVÉ PRÁVNÍ SYSTÉMY

- vnitrostátní právo je většinou teritoriálně vázáno; v jednom státu může existovat více právních řádů (viz ČSR do roku 1950 nebo paralelní existence moderního a tradičního práva v některých státech)
- největší právní systémy: **kontinentální** (nepřesně románsko-germánské), **angloamerický** (nepřesně common law), **islámský** (prolíná se s kontinentálním či angloamerickým; omezuje se na dědění, vlastnictví, osobní a rodinný stav), **afrických zemí** (spíše geografické vymezení; domorodé právo prolínající se s právem bývalé metropole)
- kontinentální a angloamerický systém se sblíží, i pod vlivem utváření evropských společenství (zejména EU)
- *právní komparistika*: srovnávání právních systémů

5.4.1. Kontinentální systém

- recepce práva římského; cestou kolonizace se dostal i mimo Evropu
- užíván v západní Evropě, Latinské Americe, na Blízkém i Dálném Východu, v bývalých francouzských a belgických koloniích v Africe
- ZNAKY: právo psané (**lex scripta**); obyčejové právo nanejvýš subsidiárním pramenem; v podstatě **vylučuje soudcovskou tvorbu práva**, avšak v zásadě se nelze bezdůvodně odchýlit od ustálené judikatury

FRANCOUZSKÉ PRÁVO: základem **Code Civil** (1804); víra v psané právo a jeho úplnost – zakazuje **denegatio iustitiae** (tj. zavazuje soudce, aby rozhodl), vylučuje precedentské působení

RAKOUSKÉ PRÁVO: základem **ABGB** (1811); v rozsahu rakouské části bývalého R-U, přirozenoprávní racionalismus (přirozená, rozumem seznatelná práva každého)

NĚMECKÉ PRÁVO: základem nepřilíši zdařilý německý občanský zákoník (1896) inspirující se starým německým právem; mimo Německa rozšířen i v předkomunistické Číně či v Japonsku

ŠVÝCARSKÉ PRÁVO: výrazné komercializování občanského práva

SKANDINÁVSKÉ A DÁNSKÉ PRÁVO: značný prostor pro uplatnění práva obyčejového a soudcovského práva

5.4.2. Angloamerický systém

- vychází z anglického common law (soudcovské právo), avšak od 70. let 20. století i v Anglii výrazná zákonodárná činnost

- užíván v Anglii, bývalých anglických koloniích a ve Spojených státech
- ZNAKY: **precedentální právo** (precedentální charakter má část odůvodnění rozhodnutí určitého soudu – tzv. ratio decidendi; zásada stare decisis (setrvat u precedentu) a zásada rozlišování (distinguishing)) a **legislativa** jsou rovnocennými prameny práva; někdy pramenem i právní obyčej

ANGLICKÉ PRÁVO

- prolínající se soudcovské právo, jehož pramenem je **common law** (od Jindřicha II. se vyvíjející obecného právo aplikované královskými soudy na základě tzv. writů) a **equity** (rozhodování zvláštních kancléřských soudů, které rozhodují podle zásady spravedlnosti; neobrací se proti commonlaw, nýbrž jsou jeho doplněním)
- prameny: **judge-made law** (soudcovské právo) a **Statute law** (psané právo); **custom** – obecné obyčej je říše a místní obyčej z roku 1189

PRÁVO V USA

-
- právo **federální** a právo **jednotlivých států**
- prameny: **judge-made law** (snad existuje federální common law, každopádně dochází k připodobňování common law jednotlivých států) a **legislation** (primární je zákonodárství jednotlivých států, pokud není ústavním předpisem stanoveno, že je to pravomoc legislativy federální)
- *odlišení od Anglie*: nerozlišitelnost common law a ekvity, vyšší význam zákonného práva, stare decisis ne tak striktní (nejvyšší soudy touto zásadou vázány nejsou), právní obyčej není pramenem práva

5.4.3. Islámský systém

- úzce spjat s náboženstvím, islámské právo existuje vedle kodifikovaného práva bývalé metropole (kolonizátora)
- jediným zákonodárcem je Bůh, tj. pramenem je boží právo **šaría** (univerzální systém závazných pravidel chování pro muslima); sekularizace práva aktivitou ulamů (i přes neměnnost práva božího)
- právo (dle naší představy): **fikh** (závazná pravidla chování vypracovaná islámskými učenci **ulam**); nalézání božího práva a jeho výklad); rozdělení na šíitské (Irán a Irák) a sunnitské (většinové)
- prameny (sunnitského) práva: korán (málo právních pravidel), **sunna** (skutky a výroky Proroka), **idžmá** (jakési právní vědomí muslimů), **kijás** (analogie)
- zásady: **taklíd** (nemožnost doplnit či měnit či rušit islámské právo), prameny práva se neaplikují přímo, nýbrž prostřednictvím pravidel obsažených v učení
- na daném teritoriu realizují výklad uznávané **školy** (škola málikovců – Afrika, hanafijců (střední Východ, dřív i Turecko) aj.

5.4.4. Právní systémy afrických zemí

- smísení práva metropole a afrického práva domorodého; existuje mimo JAR a muslimské státy
- **natural justice**: možnost common law soudce zrušit rozhodnutí domorodého soudu (native court)

6. PRÁVNÍ VZTAHY

6.1. REALIZACE PRÁVA

- podstatou **subjektivního práva** je realizace práva v konkrétních vztazích, tedy **právní vztahy** vznikají v důsledku realizace subjektivního práva
- právo (oprávnění/right) lze realizovat: (prostý) **výkon práva, soukromoprávní akty** (realizují především soukromé fyzické/právnícké osoby), **veřejnoprávní akty** (IPA státních orgánů = APLIKACE PRÁVA), akty řízení (*interní instrukce*)

6.2. PRÁVNÍ VZTAHY

- vztahy mezi subjekty, které vznikají na základě **právní skutečnosti** nebo (výjimečně) **ex lege** (např. § 3054 OZ – změna stavby na pozemku)
- **předpoklady** právního vztahu: právní norma a právní skutečnost – tj. okolnost, s níž je spojen vznik, změna nebo zánik právního vztahu

6.3. PRVKY PRÁVNÍHO VZTAHU

- právní vztahy jsou vztahy mezi **subjekty práva**, které mají určitý **obsah** a zpravidla i **předmět**

6.3.1. Subjekty

6.3.1.1. Fyzické osoby

- právní subjektivitu fyzické osoby vymezuje právní osobnost (pasivní status) a svéprávnost (aktivní status)
- **právní osobnost** fyzické osoby počíná narozením a končí smrtí; podmíněnou právní osobnost (podmínkou je narození) má ovšem i **nasciturus**, tedy dítě počaté (plod v těle matky), je-li to v jeho zájmu (§ 25 OZ)
- alternativou smrti (případně důkazu smrti) je vyvratitelná domněnka smrti ve formě prohlášení za mrtvého (viz §§ 71-76 OZ)
- **svéprávnost**, tj. způsobilost k právnímu jednání, nabývá fyzická osoba postupně během života; **plná svéprávnost** je vázána na zletilost (dovršení osmnáctého roku věku), případně přiznání svéprávnosti (soudem) nebo uzavření manželství (§ 30 OZ)
- pro **nezletilého** platí, že je svéprávný k právnímu jednání přiměřenému jeho „rozumové a volní vyspělosti“ (§ 31 OZ)
- **tzv. deliktní svéprávnost** - subjekt je právně odpovědný (svéprávný) za přestupek či trestný čin až po dovršení patnáctého roku věku
- **omezení svéprávnosti** (§ 55 a násl. OZ) - rozhodnutím soudu, je-li to v zájmu FO a načas; trestní zákoník používá termín *nepříčetnost*, který je jakýmsi vyjádřením deliktní nesevéprávnosti ve vztahu ke konkrétnímu skutku

Příklad: Otec dítěte, které se ještě nenarodilo, během těhotenství matky zemře. Dítě (nasciturus), které se brzy poté narodí, se tak stává jedním ze zákonných (nepominutelných) dědiců.

Příklad: Dvanáctiletá dívka jde nakoupit obal na mobil v ceně 100 Kč. Ve vztahu k této hodnotě zboží lze pokládat kupní smlouvu za platně uzavřenou.

- **ochrana osobnosti** (Listina, § 81 a násl. OZ): **všeobecná** osobnostní práva (fyzická a duševní integrita) a zvláštní **tvůrčí** práva (právo duševního vlastnictví); tato práva jsou absolutní, nezadatelná a nezcižitelná, a nemajetkové povahy (tj. nepromlčitelná); **postmortální ochrana** (§ 22 a § 82 odst. 2 OZ);
- zásahy do osobnostních práv (zejména do integrity, do soukromí a projevů osobní povahy) na základě svolení dotčeného nebo tzv. (bezüplatné) **zákonné licence** (vědecká, umělecká a zpravodajská - § 89 OZ)

6.3.1.2. Právnícké osoby

- právnícká osoba je fikcí, která vzniká z vůle osob – **soukromoprávní korporace** (PO občanského práva - spolek, nadace/nadační fond, ústav a společenství vlastníků; obchodní korporace, politické strany/hnutí, církve apod.),

nebo (za účelem veřejným) zákonem/na základě zákona nebo správním aktem - **veřejnoprávní korporace** (její subjektivita je omezena její veřejnou funkcí; obec, příspěvková organizace, vysoká škola apod.)

- její **subjektivitu** tak lze vymezit pojmem právní osobnost, ale nikoliv svéprávnost; za právní osobu totiž vždy jedná konkrétní fyzická osoba

- způsobilost právní osoby nabývat práva a povinnosti (včetně způsobilosti deliktů) se tak víceméně shoduje s právní osobností (existuje-li proto právní osoba jako subjekt práva, je zároveň způsobilá nabývat práva a povinnosti)

- existence právní osoby je založena na **principu registračním**, odvíjí se její právní osobnost od zápisu (vznik PO) či výmazu (zánik PO) v určitém veřejném rejstříku (veřejný přístup k údajům v rejstříku je výrazem tzv. *formální publicity*)

- právní osobu **zastupuje** orgán právní osoby (individuální nebo kolektivní), prokurista, pověřený zaměstnanec apod.; vznikne-li pochybnost o oprávněnosti zastoupení, je rozhodující „stav, jaký se jeví veřejnosti“ (§ 166 odst. 1 OZ)

6.3.1.3. Stát

- zvláštní typ právní osoby, jejíž právní osobnost je ovšem zřejmá

- stát může vystupovat jako účastník soukromoprávního vztahu (za stát zpravidla jedná jeho určitá **organizační složka**)

- od státu resp. organizační složky nutno odlišit **příspěvkovou organizaci**, která sice plní úkoly veřejného zájmu, avšak je nadána vlastní právní subjektivitou

- specifická státní se projevuje i v jeho **odpovědnosti**, kdy odpovídá (za nezákonné rozhodnutí či nesprávný úřední postup) nejen ve vztahu ke své organizační složce, ale i k osobě, které byl svěřen výkon veřejné moci (viz §§ 1-5 zákona č. 82/1998 Sb.).

6.3.1.4. Zastoupení (přímé)

- jednání jménem a na účet zastoupené FO nebo PO (nepřímé zastoupení není jménem zastoupeného – např. komise)

- formy: **smluvní** (vznik na základě *dohody o plné moci*, jednostranné zmocnění má podobu plné moci; zvláštním typem je *prokura*), **zákonné** (vznik ze zákona nebo rozhodnutím orgánu veřejné moci, např. rodič, pěstoun aj.) a **opatrovník** (vznik rozhodnutím soudu; např. při omezení svéprávnosti, kolizní opatrovník dle § 460 OZ, PO případech ve smyslu § 486 OZ, v určitých případech poškozené/obviněné PO v trestním řízení atd.)

6.3.2. Obsah

- obsahem právního vztahu jsou práva a povinnosti, které z něj jeho účastníkům vyplývají

- **dare** (dát), **facere** (konat), **non facere** (nekonat) a **pati** (strpět). Z toho je zřejmé, že povinnost i právo může spočívat jak v aktivním chování, tak i pasivním.

Příklad: Služebnost stezky zakládá dle § 1274 OZ právo osob po stezce chodit (facere), tedy osoba, které daný pozemek patří, musí strpět průchod osob (pati).

Příklad: V případě darování uplatňuje dárce své právo dát svou věc (dare) a obdarovaný právo dar přijmout (facere).

Příklad: Je-li dlužník v prodlení s řádným a včasným plněním dluhu, avšak věřitel nepožaduje zákonný úrok z prodlení, uplatnil své právo nekonat (non facere).

6.3.3. Předmět

To, k čemu směřují práva a povinnosti, nazýváme předmětem právního vztahu

- možným předmětem je věc, živé zvíře, výsledek tvůrčí duševní činnosti nebo hodnota osobnosti. Každý právní vztah se předmětu týkat nemusí (např. smlouva o přepravě osob), byť zpravidla tomu tak bude.

- **Věc** v právním smyslu nutno chápat v širším významu, tj. jako věc hmotnou i nehmotnou (tj. např. počítač, právo stavby, pohledávka, elektrická energie aj.). Samostatnou věcí ovšem není to, co oddělením od (původní) věci věc znehodnotí; jedná se pouze o **součást věci** (viz § 505 OZ). Je-li určitá věc určena k trvalému užívání s jinou (hlavní věcí), nazýváme ji příslušenstvím věci. Existuje vyvratitelná právní domněnka, že obsah právního jednání týkající se věci hlavní se týká i příslušenství (viz § 510 OZ).

- V souvislosti s vymezením věci na *movité a nemovité* (viz § 498 OZ) nutno upozornit na to, že součástí pozemku, co by věci nemovité, je dle § 506 OZ i stavba na něm zřízená (zásada *superficies solo cedit*)

- **Živé zvíře** sice není věcí, avšak ustanovení o věcech se na něj přiměřeně užije. Tato „dvojakost“ zvířete, co by předmětu právního vztahu, je patrná např. z trestního práva, kde může být předmětem útoku (protiprávního jednání) jako věc (poškození cizí věci), tak i zvíře (týrání zvířat).

- **výsledek (tvůrčí) duševní činnosti** (autorské právo) svou povahou blízko k nehmotné věci, nutno jej vnímat jako předmět právního vztahu odlišný. Jedná se totiž o zvláštní osobnostní právo, které nelze převést, pouze poskytnout oprávnění k výkonu práva (licenci).

- právní vztah se může týkat i samotných **hodnot osobnosti**, které poskytuje právo výraznou ochranu (Listina základních práv a osob, § 81 a násl. OZ, přestupkové a trestní právo atd.). S osobností jsou kromě základních hodnot, které souvisí s člověkem samotným (včetně lidského těla a jeho částí, co by součástí ochrany tělesné integrity člověka), spojeny i projevy osobní povahy. Zásah do soukromí a projevů osobní povahy je možný i bez souhlasu dané osoby na základě tzv. *zákonných licencí* (viz §§ 88-90 OZ). Ochrana osobnosti přetrvává i po smrti fyzické osoby (tzv. *postmortální ochrana* – viz §§ 82 a 83 OZ).

Příklad: Věřiteli není zapláceno včas za dodané zboží, může proto uplatnit právo na plnění z jistiny ((nehmotná hlavní věc), tak i úroky z prodlení (příslušenství věci).

Příklad: Pokud určitá osoba šíří o jiném lživé informace dotýkající se jeho cti. Může vzniknout právní vztah, jehož obsahem je právo na omluvu či jiné zadostiučinění/povinnost tuto omluvu či zadostiučinění poskytnout; předmětem tohoto právního vztahu je čest.

6.4. PRÁVNÍ SKUTEČNOSTI

- kombinací dvou faktorů (odvislost od vůle, vztah k právu) vznikají čtyři možné formy právních skutečností: právní jednání resp. IPA (volní jednání, po právu), delikt (volní jednání, proti právu), právní událost (nezávislá na vůli, po právu), protiprávní stav (nezávislý na vůli, proti právu)

6.4.1. Právní jednání

DEFINICE: projev vůle zaměřený za změnu práv a povinností, který je uznaný právním řádem, tj. pojmovými znaky jsou **vůle, projev vůle, její zaměřenost a uznání právním řádem** („nezaměřenost“ vůle je např. společenskou úsluhou)

6.4.1.1. Právní jednání a nicotnost „právního“ jednání

- absentuje-li některý pojmový znak, nejedná se o právní jednání (tzv. **zdánlivé** neboli **nicotné** právní jednání), a k takovému jednání se tedy nepřihlíží

- právní jednání, nicotnost, neplatnost a relativní neúčinnost vymezeny v **§§ 545-599 OZ**

- Občanský zákoník vymezuje tři důvody nicotnosti: absenci vůle (§ 551 OZ), vůli projevenou zjevně nikoliv vážně (§ 552 OZ) a jednání natolik neurčité nebo nesrozumitelné, že z něj nelze zjistit jeho obsah (§ 553 odst. 1 OZ)

- neurčitost nebo nesrozumitelnost lze pozdějším právním jednáním napravit (**konvalidovat**)

Příklad: Pokud jeden z hostů restaurace v závěrečné fázi večerní zábavy v žertu prohlásí, že kdo teď vypije pivo „na ex“, dostane jeho nové auto, nelze dovozovat, že šlo o právní jednání (absence vůle).

Příklad: Fyzická osoba sepíše dokument s názvem závěť, avšak formulace jsou natolik nejasné, že z nich vůbec nelze zjistit, jak hodlá naložit se svým majetkem (absence projevu vůle, který by měl nějaký právní dopad).

Příklad: Bratr se nabídne sestře, že jí pomůže s vykopáním staré jabloně. Jedná se o tzv. společenskou úsluhu nikoliv jednání, které by bylo zaměřeno změnu právního vztahu (chybí zaměřenost vůle). Ovšem v případě, že by požadoval třeba zaplatit za hodinu práce, právní jednáním by to bylo.

Příklad: Budoucí žalobce napíše text žaloby, ale zatím váhá s jejím podáním na soud. Dokud tak neučiní, nenastupují žádné právní účinky (právní řád neuznává, že pouhým sepsáním žaloby počíná civilní řízení soudní).

6.4.1.2. Náležitosti právního jednání, neplatnost a relativní neúčinnost

- právní jednání, kromě pojmových znaků, musí splňovat určité náležitosti, aby vyvolávalo zamýšlené účinky, resp. není-li některá z těchto náležitostí splněna, může být toto jednání jako vadné právně napadeno.

- **náležitosti** právního jednání: náležitost osoby, vůle, projevu vůle, předmětu a obsahu

- je-li právní jednání v některém z uvedených faktorů nenáležité je/může být stiženo **neplatností** (dle § 574 OZ ovšem platí, že na právní jednání „je třeba spíše hledět jako na platné než jako neplatné“)

- účinky neplatnosti jsou *ex tunc* (od počátku), tedy velmi podobné účinkům jednání nicotného

- rozlišujeme **neplatnost absolutní** (viz § 588 OZ), ke které soud přihlídně i bez návrhu (*ex offio*), a **relativní**, které se musí oprávněná osoba dovolat

- určitou formou neplatnosti je i tzv. **relativní neúčinnost**, týkající se situace, kdy dlužník svým jednáním zkracuje uspokojení vykonatelné pohledávky věřitele; za takových okolností může věřitel namítat, že vůči němu nemá jednání dlužníka právní účinky (viz § 589 a násl. OZ).

- **náležitost osoby**: FO - právní osobnost a svéprávnost; PO – právní subjektivita, přičemž platným právním jednáním je nejen jednání statutárního zástupce právnické osoby, ale i např. jejího zaměstnance (§ 166 odst. 1 OZ - rozhodující je „stav, jaký se jeví veřejnosti“)

Příklad: Pokud čtrnáctiletý podepíše pracovní smlouvu, tak nelze považovat náležitost osoby za splněnou, neboť ve smyslu § 35 odst. 1 OZ je k takovému jednání svéprávná pouze osoba starší patnácti let, která ukončila základní školní docházku.

Příklad: Koupí-li spotřebitel v provozovně obchodní společnosti věc se slevou 50%, nemůže se prodávající (úspěšně) dovolávat neplatnosti uzavřené kupní smlouvy z toho důvodu, že konkrétní prodejce nebyl oprávněn slevu poskytnout (náležitost osoby je splněna).

- **náležitost vůle**: vůle, která je učiněna **bez omylu, tísně a donucení**

Příklad: Kupující, který plní prodávajícímu za předmět koupě, aniž by věděl, že prodávající není skutečným vlastníkem prodávané věci, je učiněna v (podstatném) omylu.

Příklad: Počínání zástupce společnosti, který na předváděcích akcích vyvine psychický, a někdy i fyzický nátlak na seniora, aby koupil prezentované zboží, svědčí o nesplnění náležitosti (svobodné) vůle.

- **náležitost projevu vůle**: srozumitelnost a určitost ohledně obsahu, **forma** (v zásadě právní jednání bezformální): vyjádřena buď výslovně (*forma ústní, písemná, s úředně ověřeným podpisem* či *ve formě veřejné listiny*) nebo forma *konkludentní* (zejména právní jednání učiněné mlčky); nedostatek formy lze dodatečně *konvalidovat* (viz § 582 OZ).

Příklad: Manželství vzniká „kladnou odpovědí obou snoubenců“ (§ 659 OZ), tedy obligatorně ústní formou (nikoliv např. zápisem do matriky).

Příklad: Smlouva o přepravě osoby vzniká nástupem cestujícího do dopravního prostředku. V okamžiku nástupu, tak vzniká povinnost přepravce dopravit cestujícího do místa určení a povinnost cestujícího zaplatit jízdné.

- **náležitost předmětu**: předmět možný a dovolený; nemožným předmětem je např. od počátku nesplnitelný závazek (viz § 580 odst. 2 OZ), nedovoleným předmětem např. veřejné statky (říční voda, sluneční svit aj.) nebo věci existující protiprávně (drogy, zakázané zbraně aj.)

- **náležitosti obsahu**: absence podstatných složek obsahu může znamenat neplatnost (např. chybí-li předmět koupě u kupní smlouvy); pravidelné složky jsou takové, které jsou běžně přítomnou náležitostí, avšak neplatnost právního vztahu nezpůsobují (např. výše kupní ceny).

6.4.1.3. Druhy právních jednání

- právní jednání lze dělit z mnoha úhlů pohledu, což vede k lepšímu poznání charakteru a účinku určitého právního jednání.
- podle počtu subjektů: právní jednání **jednostranné**, **dvoustranné** a **vícestranné**; pro dvoustranné či vícestranné právní jednání lze užít termínu **smlouva**, byť některé z nich mají velmi specifickou proceduru vzniku (viz dražba, veřejná soutěž a veřejná nabídka dle §§ 1771-1784 OZ).
- dle okamžiku, kdy nastávají účinky právního vztahu: právní jednání **adresované**, které má účinky až tehdy, dostane-li se do dispozice adresáta (např. žaloba doručena soudu nebo výpověď z pracovní smlouvy doručena zaměstnavateli/zaměstnanci), a **neadresované**, jehož účinky jsou spojeny s již jeho samotným vznikem (sepsáním, zveřejněním apod.), tj. může se jednat o právní jednání jednostranné (závěť, opuštění věci aj.) i vícestranné (např. veřejná soutěž).
- dle charakteru projevu vůle: aktivní chování/konání je nazýváno právním jednáním **komisivním** (buď výslovně nebo konkludentně), pasivní, tedy opomenutí jednání, ke kterému byl subjekt povinen či oprávněn, **omisivním**

6.4.2. Individuální právní akt (IPA)

- **definice:** autoritativní ověření (**deklaratorní IPA**; účinky ex tunc) nebo změna právních vztahů (**konstitutivní IPA**; účinky ex nunc) na základě rozhodnutí orgánu veřejné správy (vůči konkrétním subjektům)
- právní skutečnosti v hmotněprávním smyslu jen ten IPA nebo jeho část, kde působí ex nunc (ve veřejném právu mají všechna rozhodnutí (částečně) hmotněprávní konstitutivní charakter; v soukromém právu jen některá – např. § 1260 OZ vznik služebnosti, § 1143 OZ vypořádání podílového spoluvlastnictví, určení otcovství, omezení svéprávnosti, osvojení atd.); některá rozhodnutí mají *smíšený charakter* – tedy v některé části jsou autoritativním ověřením, v některé mění právní vztah (např. rozhodnutí o přestupku nebo rozsudek v trestní věci)
- zvláštní charakter má *opatření obecné povahy*, který není ani normativně právním aktem (právním předpisem) ani rozhodnutím (§ 171 správního řádu); tj. má prvky IPA i normativně právního aktu (např. územní plán obce nebo stanovení ochranného pásma vodního zdroje vodoprávním úřadem)
- **náležitosti IPA** – záhlaví, výrok (enunciát), odůvodnění, poučení
- **právní moc:** účinnost IPA, kdy jej již nelze napadnout řádnými opravnými prostředky
- **vykonatelnost:** v případě neplnění závazku vyplývajícího z IPA (zpravidla za 3 dny po PM) lze provést výkon rozhodnutí/exekuci

6.4.3. Delikt

- protiprávní jednání (komisivní nebo omisivní), jehož důsledkem je *právní odpovědnost*

DRUHY: **veřejnoprávní delikty**, které dále dělíme *trestné činy, ústavněprávní, přestupky, disciplinární delikty* (sankcionovány státem ve vztahu k vybraným protiprávním jednáním), a **soukromoprávní delikty** (náhrada újmy za porušení zákonné povinnosti nebo smluvní povinnosti)

SKUTKOVÁ PODSTATA DELIKTU

- **objekt:** chráněný zájem (majetek, zdraví apod.), který byl deliktem zasažen nebo ohrožen (delikt *ohrožovací nebo poruchový*)
- **subjekt (pachatel):** ten, kdo ohrozil nebo narušil chráněný zájem; **deliktní způsobilost** (svéprávnost/příčetnost; pachatelem přestupku či trestného činu nemůže být osoba mladší 15 let)
- **objektivní stránka:** jednání a následek spojené příčinnou souvislostí (kauzální nexus), tedy následek (újma) musí souviset s jednáním pachatele (*conditio sine qua non*)
- **subjektivní stránka (zavinění):** buď ve formě **úmyslu** (= *dolus*; přímý nebo nepřímý) nebo ve formě **nedbalosti** (= *culpa*; vědomá a nevědomá, hrubá); soukromoprávní delikty a přestupky vychází v zásadě ze zavinění nedbalostního, trestné činy z úmyslného

SANKCE

trestní (sankcí za trestný čin může být trest spočívající v omezení osobní svobody, pokuta, propadnutí věci aj.), **správní** (pokuta, zákaz činnosti aj.), **disciplinární** (napomenutí, srážky z platu, náhrada škody aj.), **soukromoprávní** (náhrada škody, úroky z prodlení, neplatnost aj.)

6.4.4. Právní událost

- změna právního vztahu bez ohledu na vůli subjektů, zpravidla **spojena s během času** (narození, smrt, plynutí času), ale i s **jinými okolnostmi** (např. pád plodu na cizí pozemek, naplavenina nebo vytvoření se ostrovu)
- počítání času souvisí s termíny **lhůta/doba**, na jejichž uplynutí je vázáno oslabení práva (promlčení) nebo jeho zánik (prekluze)
- **promlčecí lhůta** (§§ 609-653 OZ): promlčením je právo výrazně oslabeno (*naturální obligace*); týkají se majetkových nikoliv osobních práv (vlastnické právo je nepromlčitelné); zpravidla dána kombinací subjektivní a objektivní lhůty; obecná subjektivní lhůta 3 roky, obecná objektivní lhůta 10 let, např. při úmyslné škodě 15 let; lze si dohodnout odchýlně v rozmezí 1-15 let (ovšem ne v neprospěch slabší strany)
- **prekluze**: znamená zánik subjektivního práva, nebylo-li vykonáno v určité lhůtě, a to v případech stanovených zákonem (§ 654 OZ); např. garanční lhůta nebo právo odvolání, ale i zánik trestní odpovědnosti v případě promlčení (§ 34 trestního zákoníku)
- **vydržení** (§§ 1089-1098 OZ): nabytí vlastnické práva na základě držení určité věci určitou dobu; *podmínky vydržení*: pravá držba, právní důvod, nepřerušenosť držby, uplynutí stanovené doby (movitá věc 3 roky, nemovitost 10 let)

6.4.5. Protiprávní stav

- stav v rozporu s platným právem, který nastal nezávisle na vůli subjektu, tj. nevzniká odpovědnost v důsledku jednání určitého subjektu (např. živelná pohroma, nezaviněný pracovní úraz, jednání osoby ne plně svéprávné/nepřičetné, škoda způsobená zvířetem, škoda na odložených věcech atd.)
- může existovat odpovědnost za nastalý protiprávní stav (smluvně převzatá – pojištění, ze zákona)

6.4.6. Právní odpovědnost

- povinnost nést právní následky za spáchání *deliktu* (**odpovědnost subjektivní**) nebo za *protiprávní stav* (**odpovědnost objektivní**)
- odpovědnost vzniká za *porušení zákona*, v soukromoprávní oblasti i *porušení smlouvy* nebo *dobrých mravů*
- odpovědnost nevzniká v případě **okolností vylučujících protiprávnost** (nutná obrana, krajní nouze, svolení poškozeného aj.)
- v případě subjektivní odpovědnosti je možná tzv. **exkulpace** (= vyvinění, tj. prokázání neexistence potřebné formy zavinění)
- v případě odpovědnosti objektivní (spadá sem i porušení smluvní povinnosti) se lze zprostit tzv. **liberací** (např. zásah „vyšší moci“, náhoda, jednání poškozeného apod.; k tomu viz zejména § 2913 a násl. OZ)

7. APLIKACE PRÁVA

DEFINICE: autoritativní realizace práva orgánem veřejné moci, jehož výsledkem je **individuální právní akt (IPA)**, ve formě rozsudku, rozhodnutí, usnesení, platebního výměru apod.

7.1. APLIKAČNÍ PROCES A TYPY ŘÍZENÍ

Definice: aplikační proces je subsumpcí určitého skutku pod skutkovou podstatu (řešení otázky faktické a právní), který se realizuje v určitém řízení

- řízení je zpravidla **dvojinstanční**, tedy s možností opravného prostředku; **mimořádné opravné prostředky** jsou možností zvrátit výsledek aplikačního procesu po právní moci rozhodnutí (např. dovolání, obnova řízení aj.)

- **principy opravných prostředků:** **apelace** (zrušení, změna či potvrzení rozhodnutí v případě právních nebo skutkových vad), **kasace** (rušení či potvrzení rozhodnutí v případě právních vad), **revize** (zrušení či potvrzení rozhodnutí nebo nové rozhodnutí v případě právních vad)

- účinky uplatnění opravného prostředku: **suspensivní** (odkladný) nebo **devolutivní** („odvalující“)

TYPY ŘÍZENÍ

- **řízení v soukromých věcech:** civilní řízení soudní sporné (obecné soudy; občanský soudní řád), civilní řízení nesporné (obecné soudy; zákon o zvláštním řízení soudním, OSŘ)

- zvláštní charakter má **rozhodčí řízení** (rozhodce; zákon o rozhodčím řízení), kde rozhodce není orgánem veřejné moci (rozhodnutí je za určitých okolností přezkoumatelné soudem)

- **řízení ve veřejnoprávních věcech:** správní řízení (správní orgány; správní řád), přestupkové řízení (správní orgány; přestupkový zákon), správní řízení soudní (krajské soudy a NSS; soudní řád správní), daňové řízení (orgány finanční správy; daňový řád), trestní řízení (orgány činné v trestním řízení; trestní řád), řízení před ÚS (Ústavní soud; zákon o ústavním soudu)

- **další řízení:** insolvenční řízení (obecné soudy; insolvenční zákon; řešení závazků dlužníka v případě úpadku – konkurz, reorganizace, oddlužení; majetek dlužníka vypořádáván insolvenčním správcem, za dozoru insolvenčního soudu), řízení vykonávací/exekuční (soudní vykonavatelé/exekutoři; OSŘ/exekuční řád)

7.2. PRINCIPY FUNGOVÁNÍ SOUDNICTVÍ

- soudnictví je ovládáno některými základními principy, které zajišťují uplatnění **práva na spravedlivý proces:**

- **nezávislost a nestrannost soudců:** soudnictví funguje nezávislé na výkonné moci; lze namítat podjatost soudce

- **princip rovnosti a kontradiktornosti:** účastníci sporu/procesu mají vždy mají právo polemizovat, navrhopat apod.; rovností myšlena „rovnost zbraní“

- **princi veřejnosti:** soudní proces je veřejný s výjimkou utajovaných informací, obchodního tajemství, důležitého zájmu účastníků či mravnosti; rozsudek je vždy vyhlášen veřejně

- **princip předvídatelnosti:** soud rozhoduje zejména v souladu s ustálenou judikaturou

- v řízení se uplatňují principy vždy nebo jeden z dvou protichůdných principů:

- princip **volného hodnocení důkazů:** soudce dospívá na základě vnitřního přesvědčení, zda určitý důkazní prostředek potvrzuje určitou skutečnost

- **princip jednotnosti řízení** (lze uvádět nové návrhy a skutečnosti kdykoliv v průběhu řízení) **x koncentrace řízení** (koncentrace váže možnost uvádět návrhy/důkazy jen do určitého okamžiku procesu)

- **princip dispoziční** (procesní iniciativa je v rukou účastníků) **x princip oficiality** (soud zde rozhoduje o zahájení určitého řízení)

- **princip projednací** (soud projednává pouze to, co mu účastníci předloží – s tím je spojeno břemeno tvrzení a břemeno důkazní) **x princip vyšetřovací** (inkviziční; povinností soudu je věc vyšetřit; neunesení břemene tvrzení a břemene důkazního nemá vliv na výsledek řízení)
- **princip materiální pravdy** (zjišťování skutkového stavu bez formálních omezení) **x formální pravdy** (řízení je v důsledku vázání skutkového stavu na určitou formu rozhodnutí buď v souladu se skutečností nebo ne, tj. vítězí ten, kdo dokáže soud přesvědčit možnými procesními prostředky)

7.3. STADIA APLIKAČNÍHO PROCESU

- aplikace práva, ať už v řízení soudním či jiném, se zpravidla realizuje v následujících stádiích:

1. Zjištění skutkového stavu prostřednictvím **dokazování**, tj. zjišťováním faktů/důkazů z (legálních) důkazních prostředků

- dělení důkazů: **přímý důkaz** (ohledání místa, prohlídka osoby) a **nepřímý důkaz** (informace z listin, výpovědí, znalecké činnosti aj.)
- **zásada volného hodnocení důkazů**, veřejnosti a ústnosti; uplatnění právní domněnky (vyvratitelné či nevyvratitelné) a fikce
- nedokazuje se: prameny práva („*iura novit curia*“) a *notoriety*
- **důkazní břemeno**: vyjádření toho, komu jde k tíži případ, kdy se aplikační orgán nachází ve stavu objektivní nejistoty (stav *non liquet*); důsledkem neunesení důkazního břemene je tedy neúspěch strany v řízení
- **vady dokazování**: právní (nezákonné provedení důkazu, nepřípustné kladení otázek, nátlak na svědka apod.), logické (*ekvivokace*, tj. záměna termínu, např. závěť/politická závěť; *non sequitur*, tj. „nevyplyvá“, např. to, že mi žalovaný zaplatil 10.000 Kč, neznamená, že mi vrátil půjčku ve výši 10.000 Kč; *circulus in demonstrando*, tj. tzv. definice kruhem, např. koupě věci od neznámé osoby není důkazem, že mi věc patří)

2. Nalezení a interpretace právní normy aplikujícím orgánem

- Interpretace je duševní proces, kterým konkrétní subjekt (člověk) **vykládá** platné právo, tedy nemůže jít za hranici rozsahu právních norem
- interpretace orgánem veřejné moci, který je pravomocným ve věci rozhodovat, je právě jádrem aplikace práva

3. Vydání rozhodnutí (povinnost orgánu veřejné moci rozhodnout vyplývá z principu *zákazu denegatio iustitiae* (zákaz odepření spravedlnosti))

7.4. INTERPRETACE, ROZPORY V PRÁVNÍM ŘÁDU A DOTVÁŘENÍ PRÁVA

- orgán aplikující právo právní normy interpretuje pomocí určitých metod a za pomoci určitých principů
- v případě, že nelze rozpor odstranit pomocí interpretace, právo dotváří

7.4.1. Metody interpretace

- interpretace: duševní proces, kterým konkrétní subjekt (člověk) **vykládá** platné právo, tedy nemůže jít za hranici rozsahu právního předpisu
- interpretace se odvíjí od určitých metod, přičemž je nutno respektovat specifika daného právního odvětví (viz např. trestní či daňové právo – zásada *in dubio mitius*) a pravidla správného uvažování (**formální logika**)

METODY

- **jazyková**: jakési „přiblížení“ ke správnému výkladu (s ohledem na gramatiku); vymezuje hranice pojmu, čímž vlastně určuje hranici mezi interpretací a dotvářením práva; respektování tzv. *legální definice*; výraz může být zpřesněn judikaturou
- **teleologická**: vychází ze smyslu a účelu zákona (*cessante legis ratione cessat lex ipsa* – odpadne-li smysl zákona, odpadne i zákon sám) a hodnotové bezrozpornosti právního řádu

- *argumentum a fortiori* (=od silnějšího k slabšímu; např. pokud v civilním řízení soud může vzít za skutková zjištění shodné tvrzení účastníků, tak tím spíše tak učiní, shodují-li se na daném tvrzení i svědci)
- *argumentum per eliminationem* (=důkaz vyloučením; např. jsou-li dle zákona věci movité a nemovité, tak platí-li něco jen o movitých, neplatí o nemovitých)
- *argumentum a simile* (=důkaz podobností; např. nesmí-li být obviněný nucen k tomu, aby napsal potřebný počet slov k ověření jeho rukopisu, nesmí k tomu být nucen ani podezřelý)
- **systematická:** vychází ze systému právního řádu a systematiky určitého právního předpisu (tj. respektování hierarchie právních předpisů dle právní síly, zařazení normy v předpisu či odvětví, souslednost ustanovení v rámci předpisu apod.)
- **historická:** zjišťování vůle zákonodárce při tvorbě právního předpisu (tj. vyjádřená např. v důvodové zprávě, parlamentních zápisech apod.); omezená působnost

7.4.2. Řešení rozporů v právním řádu

- rozpory v právním řádu se překonávají použitím správné metodologie (viz shora uvedené metody)
- zpravidla se vychází ze zásad: „*lex superior derogat inferiori*“ (vyšší zákon ruší nižší), „*lex posterior derogat priori*“ (pozdější zákon ruší předchozí) a „**lex specialis derogat generali**“ (speciální zákon ruší obecný)

7.4.3. Dotváření práva

- právní předpisy vzniklé zákonodárnou činností mohou vykazovat **mezery**, tj. neupravují nějakou právní situaci, nebo naopak upravují určitou situaci „**přebytečně**“
- povinnost orgánu veřejné moci rozhodnout vyplývá z principu *zákazu denegatio iustitiae* (zákaz odepření spravedlnosti)
- pokud není mezera v právu úmyslná nutno řešit **dotvářením** práva, s využitím uvedených metod k interpretaci práva
- právo vykazující mezery se dotváří **ANALOGIÍ** (analogia legis - uvnitř předpisu, např. určení mateřství, analogia iuris - uvnitř práva, i nepsaného); „přebytečná“ úprava se řeší **teleologickou redukcí** (zúžením jádra pojmu)
- ve veřejném právu možnosti analogie nebo teleologické redukce omezené (zákaz analogie k tíži pachatele v trestním právu, k povinností daňového subjektu v daňovém právu apod.)

8. SYSTÉM PRÁVA V ČR

- právní řád tvoří propojený komplex práva **vnitrostátního** a **mezinárodního**, včetně specifického **práva EU**
- mezinárodní právo, tedy zejména mezinárodní smlouvy, které ratifikoval Parlament a které obsahují aplikovatelné normy, jsou součástí právního řádu ČR a použijí se přednostně (čl. 10 Ústavy)
- část zákonodárné pravomoci byla přenesena na orgány EU (viz čl. 10a Ústavy), tedy legislativa EU má, co by specifické mezinárodní právo, rovněž **aplikační přednost**

8.1. MEZINÁRODNÍ PRÁVO KONTRA VNITROSTÁTNÍ PRÁVO

- problém suverenity, personality a teritoriality
- soulad mezinárodních smluv s ústavním pořádkem zajišťuje posouzení předkládané smlouvy Ústavním soudem (viz čl. 87 odst. 2 Ústavy)
- monistický kontra dualistický stát (trialismus, tj. včetně evropského práva), přičemž ČR je státem dualistickým, tedy mezinárodní právo je samostatnou součástí právního řádu
- právní řád ČR uznává primát mezinárodního práva (např. komunistický režim upřednostňoval vnitrostátní právo)

8.2. MEZINÁRODNÍ PRÁVO

- **Subjekty** mezinárodního práva: zejména státy a (mezivládní) mezinárodní organizace (tj. ne např. Greenpeace), ale i jednotlivci (lidská práva), zvláštní entity (např. Svatá stolice), povstalci aj.
- Charakter: koordinace, **svrchovaná rovnost** (ne subordinace), neexistence nadřízené autority
- **Prameny mezinárodního práva**: mezinárodní obyčej, mezinárodní smlouvy

8.3. PRÁVO EU

- zvláštní druh mezinárodního práva; tvoří jej **zakládací/přístupové mezinárodní smlouvy** (primární právo) a **legislativa orgánů EU**, na které národní státy přenesly část svých pravomocí (sekundární právo)
- primární právo, které se týká ČR, je zejména **Smlouva o přistoupení k EU** z roku 2003 a **Lisabonské smlouvy** účinné od roku 2009 (Smlouva o EU a Smlouva o fungování EU)
- sekundární právo je vytvářeno legislativními orgány EU (Rada EU a Evropský parlament), a to zejména ve formě přímo účinných **Nařízení EU** nebo **Směrnic EU**, které zavazují členské státy k přijetí legislativy v rozsahu určité Směrnice
- interpretaci práva EU provádí Soudní dvůr Evropské unie, přičemž jeho rozhodnutí (**judikatura SDEU**) jsou závazná a mají precedenční charakter pro všechny členské státy

8.4. VNITROSTÁTNÍ PRÁVO

- systém práva v teritoriu ČR
- dominujícím faktorem jsou **právní předpisy**; třídí se dle více kritérií – nejčastěji dle právní síly (viz **kapitola 5.2. Právní řád ČR**) nebo dle původce (primární a sekundární)
- podle charakteru právních vztahů dělíme právo na: **soukromé** (zájmy jedince) a **veřejné** (zájmy státu či celé společnosti) právo
- podle účelu právních norem na **hmotné** (upravují práva a povinnosti, přičemž osoby zde vystupují přímo) a **procesní** (regulace postupu veřejné moci při zajištění plnění práv a povinností, tedy zejména prostřednictvím soudní ochrany; rozhodující činitel při uplatnění soukromých nebo veřejných práv)

8.4.1. Soukromé právo

- právní vztahy mezi **rovnocennými subjekty**, kde ani jeden nevystupuje z pozice orgánu veřejné moci

- žádný ze subjektu právního vztahu nemůže ukládat druhému jednostranně povinnost
- spory mezi nimi řeší **soud (civilní právo procesní)**
- soukromým právem je zejména právo **občanské** (obecné soukromé právo), pak právo **rodinné, obchodní a pracovní** (výraznými pododvětvími práva občanského je např. právo spotřebitelské či dědické právo)
- některá odvětví jsou doplňována i předpisy práva veřejného (např. živnostenský zákon v obchodním právu, zákon o zaměstnanosti v pracovním právu apod.) či jsou svým charakterem někdy (nesprávně) považována za veřejné právo (viz nerovné postavení zaměstnavatele a zaměstnance v pracovním právu nebo množství kogentních ustanovení v rodinném právu)

PRINCIPY: tedy psaná či nepsaná vodítka, jak nahlížet na právní vztahy; prostřednictvím právních principů se dané instituty interpretují (viz § 10 odst. 2 OZ); každý může činit, co mu zákon nezakazuje; **ochrana právní jistoty** (ochrana třetích osob, ochrana nabytých práv či zákaz retroaktivity) **autonomie vůle**; pacta sunt servanda (dohody se ctí); ochrana dobrých mravů; ochrana dobré víry; rovnost a **ochrana slabší strany** (ochrana spotřebitele, nezletilého apod.); **vigilantibus iura scripta sunt** (bdělým náležejí práva), neminem laedere (nikomu neškodit)

8.4.2. Veřejné právo

- právní vztahy, v nichž vystupuje **orgán veřejné moci jako nadřazený subjekt** (tedy patří sem i všechny procesní předpisy, byť upravují soukromé hmotněprávní otázky)
- orgán veřejné moci **ukládá jednostranně povinnosti** a adresát je nucen uloženou povinnost plnit pod sankcí státního donucení
- rozhodnutí orgánu veřejné moci je v zásadě vždy přezkoumatelné soudem (**správní soudnictví**)
- veřejné právo tvoří právo **ústavní, trestní, správní** (jakási „zbytková kategorie“) a všechny předpisy **práva procesního**
- některá (pod)odvětví práva správního jsou (někdy) uznávána jako samostatné právní disciplíny (finanční/daňové právo, právo životního prostředí, přestupkové právo či pozemkové a stavební právo)

PRINCIPY: stát smí činit jen, to, co mu zákon výslovně dovoluje; nerovnost subjektů; **oficialita**

9. SOUKROMÉ PRÁVO

9.1. OBČANSKÉ PRÁVO

- občanské právo tvoří obecné právo soukromé, tedy upravuje základní právní vztahy v soukromém právu
- ústředním pramenem práva je občanský zákoník, který se zpravidla použije subsidiárně při výkladu speciálních odvětví soukromého, a někdy i veřejného práva
- občanské právo zahrnuje ustanovení týkající se zejména osob, věcí a věcných práv (včetně dědického práva), závazkových práv a soukromých deliktů

9.1.1. Věci a věcná práva

- **VĚC** chápána v právním (široce pojatém) smyslu, tedy nejen jako hmotná věc (§ 489 OZ – „vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebám lidí“)
- **hodnota věci**: v zásadě cena obvyklá, ale při nahrazení věci se stanoví mimořádná cena zohledňující zvláštní poměry nebo *zvláštní oblibu* (§ 492 OZ)
- **dělení věci** (§§ 496-504 OZ): **hmotné** (i ovladatelná přírodní síla) a **nehmotné** (práva a věci bez hmotné podstaty, např. právo vyplývající z pohledávky, právo stavby aj.); *movité* a *nemovité* (nemovité vymezeny taxativně, zásada *superficies solo cedit* – tj. stavba je součástí pozemku); zastupitelnou věc lze nahradit jinou (např. peníze)
- **součást a příslušenství věci**: součást nelze oddělit od věci, aniž by došlo k jejímu znehodnocení (§ 505 OZ); příslušenství je věcí vedlejší u věci hlavní, lze je od věci oddělit, i když má stejné hospodářské určení, a samostatně s ním nakládat a obchodovat (§ 510/2 OZ – vyvratitelná domněnka, že příslušenství sdílí osud věci hlavní)
- **cenný papír**: právo je nerozlučně spojeno s listinou (inkorporováno); směnka, šek, akcie apod.
- **VĚCNÁ PRÁVA** jsou práva **absolutní**, tj. působící *erga omnes* (vůči všem); převažují *kogentní* ustanovení, tj. lze se odchýlit, jen pokud to zákon výslovně připouští (viz § 978 OZ), platí **numerus clausus** – tj. neexistují jiná než zákonem vyjmenovaná věcná práva (viz § 977 OZ)
- věcná práva k věcem nemovitým se zpravidla se zapisují do **veřejného seznamu**, což je spojeno s *formální publicitou* (lze s právním stavem veřejně seznámit) a *materiální publicitou* (nelze se úspěšně dovolat práva proti tomu, kdo jednal v důvěře v zápis ve veřejném seznamu – viz např. nabytí věci dle § 984 OZ)
- věcná práva se v zásadě dělí na právo vlastnické a věcná práva k věci cizí

9.1.2. Dědické právo

- regulace vztahů v souvislosti s pozůstalostí, tj. po smrti fyzické osoby
- principy**: *univerzální sukcese* (přechod aktiv i pasiv – lze ovšem výhrada soupisu pozůstalosti; výjimkou odkaz – singulární sukcese), *akrescence* podílu při dědění ze zákona, *semel heres semper heres* (dědictví lze odmítnout, ale jednou přijaté již nikoliv)
- dědění** – z vůle zůstavitele (**dědická smlouva, závěť a odkaz**) nebo **ze zákona** (6 dědických tříd; pozůstalost bez dědice=*odúmrtí*), přitom nutno respektovat nepominutelného dědice (1/4 zákonného podílu, nezletilý 3/4); *dědická nezpůsobilost* a možnost *vydědění* nepominutelného dědice
- *dědické řízení* vede (ex-offo) notář v postavení **soudního komisaře**

9.1.3. Závazková práva

- **závazková práva**: relativní práva (tj. účinná jen vůči účastníkovi právního vztahu), která zakládají věřiteli právo na určité plnění a dlužníkovi povinnost toto plnění poskytnout
- závazek vzniká **z právního jednání** (smlouvou), **porušením právní povinnosti** (deliktem), **ze zákona** (bezdůvodné obohacení nebo jednatelství bez příkazu)

- **smlouva**: souhlasný projev smluvních stran, tj. smlouva je uzavřena tehdy, pokud jedna strana učiní nabídku (*oferta*) a druhá strana ji přijme (*akceptace*); nepodstatná změna nabídky je platnou akceptací (§ 1740 odst. 3 OZ); zvláštní případy uzavření smluv – veřejná soutěž, veřejná nabídka, veřejný příslib či dražba

- OZ vymezuje určité **smluvní typy**, avšak lze uzavřít i smlouvu jinou – tzv. smlouvu **inominátní** (§ 1746 odst. 2 OZ); pokud určitá smlouva plní podstatné náležitosti určitého smluvního typu, použijí se na ní základní ustanovení tohoto typu (viz např. rozdíly mezi smlouvou kupní a smlouvou o dílo, zprostředkování (příležitosti) k uzavření smlouvy aj.)

- **adhezní smlouvy** (§§ 1798-1801 OZ): jedna ze stran neměla reálnou možnost ovlivnit smluvní podmínky (např. spotřebitelský úvěr); ustanovení ve prospěch slabší smluvní strany (zvláště nevýhodná doložka neplatí, vysvětlení hůře srozumitelných ustanovení apod.)

- **předsmuvní odpovědnost** (§§ 1728-1730 OZ): odpovědnost za **korektnost (vážnost)** jednání, která vedou k uzavření smlouvy, a za uvádění **pravdivých informací**, tj. nepoctivé jednání může vést k povinnosti nahradit škodu druhé straně či vydání obohacení za porušení důvěrnosti sdělených informací

9.2. OBCHODNÍ PRÁVO

- vztahy vznikající při podnikání a úprava samotného podnikání

- jádrem hmotněprávní úpravy je **zákon o obchodních korporacích** č. 90/2012 Sb. (vymezení obchodních společností a družstev) a některé části **občanského zákoníku** (právníky osoby, jednání podnikatele, obchodní firma, závazkové vztahy, nekalá soutěž aj.)

- obchodního práva se týkají i některé veřejnoprávní předpisy – **živnostenský zákon** (upravující určité podmínky pro podnikání), **zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob** (č. 304/2013 Sb.; materiální a formální publicita rejstříku) či **zákon o ochraně hospodářské soutěže** (č. 143/2001 Sb.)

- **obchodní společnosti**: obecné otázky (vznik společnosti, základní kapitál, vklad a obchodní podíl, orgány společnosti – nejvyšším orgánem valná hromada, kontrolní orgány a statutární orgány), vymezení obchodních společností - **osobní** (alespoň jeden společník ručí svým majetkem; veřejná obchodní společnost a komanditní společnost) a **kapitálové** společnosti (společníci ručí jen do výše nesplaceného vkladu; společnost s ručením omezeným a akciová společnost)

- **soutěžní právo**: **ochrana hospodářské soutěže** státem (nedovolené dohody, zneužití dominantního postavení, nedovolené spojování; zřízení ÚOHS), soukromoprávní ochrana před **nekalou soutěží** (§§ 2976-2990 OZ) - generální klauzule a speciální zákonné skutkové podstaty (klamavá reklama, porušování obchodního tajemství, dotěrné obtěžování apod.) a soudcovské skutkové podstaty

- **cenné papíry**: vymezení cenného papíru v §§ 514-544 OZ (listina, do které je **právo inkorporováno**, tj. bez CP nelze právo uplatnit ani převést); forma cenného papíru: *na doručitele* (převod předáním), *na řad* (převod rubopisem a předáním) nebo *na jméno* (převod smlouvou o postoupení pohledávky/cesí); jednotlivé druhy cenných papírů jsou rozvedeny ve speciálních zákonech (např. zákon směnečný a šekový, zákon o obchodních korporacích apod.)

9.3. PRACOVNÍ PRÁVO

- předmětem pracovního práva jsou právní vztahy, které vznikají při **závislé** činnosti, tedy **osobní** výkon práce zaměstnance **jménem zaměstnavatele** a podle jeho **pokynů**; zaměstnanec se tak nemůže nechat zastoupit, vykonává práci na účet zaměstnavatele a je ve vztahu podřízenosti

- být je vztah zaměstnavatel – zaměstnanec do značné míry nerovný, jedná se o **právo soukromé** (zaměstnanec se k výkonu práce zavázal dobrovolně a může pracovněprávní vztah kdykoliv ukončit)

- základním pramenem práva je **zákoník práce** (č. 262/2006 Sb.), který upravuje pracovněprávní vztahy (subsidiárně se použije občanský zákoník); určitá povolání pak upravují primárně **speciální zákony** (úředníci, pedagogové, bezpečnostní sbory apod.) a zákoník práce je ve vztahu k nim předpisem obecným

- **zaměstnavatel**: právní subjektivita od narození (viz převzetí živnosti dle § 342 odst. 1 ZP)

- **zaměstnanec:** právní subjektivita od 15 let, po skončení povinné školní docházky (§ 34 OZ)

- **pracovněprávní vztahy:** *pracovní poměr, dohoda o pracovní činnosti* (tj. opakující se činnost, ne v rozsahu pracovního poměru, max. 20 hod. týdně; do 2.500 Kč měsíčně se neodvádí pojistné), *dohoda o provedení práce* (konkrétní neopakující se činnost; max. 300 hod ročně a do 10.000 Kč měsíčně pro jednoho zaměstnavatele, bez odvodu pojistného); *dohod* se netýkají některé náležitosti pracovního poměru (viz § 77 odst. 2 ZP) a přísluší za ně odměna

- **náležitosti pracovního poměru:** pracovní poměr vzniká dnem nástupu, nutná písemná forma pracovní smlouvy (lze konvalidovat), nezbytnými náležitostmi jsou - *místo výkonu, druh práce, den nástupu* (mzda/plat není povinnou náležitostí, ale ve smyslu § 37 odst. 1 ZP s jeho výší musí být zaměstnanec seznámen; mzdu/plat lze tedy, není-li součástí pracovní smlouvy jednostranně změnit); lze sjednat *zkušební dobu* (až 3 měsíce, vedoucí zaměstnanec 6 měsíců; musí být sjednána písemně před nástupem do práce); za výkon práce náleží *mzda/plat*

- **skončení pracovního poměru** (§§ 48-73a ZP): *dohoda, zrušení ve zkušební době* (bez udání důvodů), *výpověď* (písemná forma, 2 měsíce výpovědní doba, zaměstnavatel jen z důvodů dle § 52 – problémy zaměstnavatele, zdravotní problémy zaměstnance, porušení povinností zaměstnance aj.; výpověď zaměstnanci nelze, je-li v zdravotní neschopnosti, těhotná, na mateřské nebo čerpá-li rodičovskou dovolenou apod.), *okamžité zrušení* (bez výpovědní doby, zaměstnavatel může tak postupovat při porušení zvláště hrubým způsobem nebo při trestném činu souvisejícím s prací)

9.4. RODINNÉ PRÁVO

- odvětví práva soukromého, které upravuje manželství, vztah rodičů a dětí (zejména rodičovskou odpovědnost); širší pojetí – rodinou myšleno i registrované partnerství či nesezdané soužití
- autonomie vůle je limitována výrazným užitím *kogentních norem* (ochrana slabšího)
- kromě Listiny a mezinárodních smluv je hlavním pramenem **občanský zákoník**; jiné zákony: zákon o *registrovaném partnerství* č. 115/2006 Sb., *zákon o sociálně-právní ochraně dětí* č. 359/1999 Sb., *předpisy upravující sociální zabezpečení* aj.

9.4.1. Manželství

- dobrovolný svazek muže a ženy, který je založen souhlasným projevem vůle; právní úprava především v občanském zákoníku (§§ 655-770 OZ)
- **vznik manželství:** souhlasným ústním prohlášením (za přítomnosti dvou svědků) v rámci *občanské* či *církevní* formy sňatku (*snoubenců*); **překážky:** nedostatek věku, nedostatek svéprávnosti, bigamie, příbuzenství aj.
- **práva a povinnosti manželů:** informace o příjmech/jmění druhého, vzájemný respekt, společná péče o děti, vzájemná vyživovací povinnost atd.
- **zánik manželství:** *smrt/prohlášení za mrtvého* (objeví-li se ten, který byl prohlášen za mrtvého, na zániku manželství to nic nemění – viz § 76 OZ), *rozvod* („sporný“ a „nesporný“, u kterého se nezjišťuje příčina rozvratu; podmínkou úprava poměru k dětem; po zániku do tří let vypořádání jmění, zohlednění tzv. *vnosu*) a *změnou pohlaví*

- **manželské majetkové právo** (*společné jmění manželů*): *bezpodílové* spoluvlastnictví, tedy společná správa jmění (v běžných záležitostech zavazuje jednání jednoho z nich) a *solidární ručení* za závazky; **režimy:** *zákonný* (majetek nabytý za trvání manželství spadá do SJM, s výjimkou osobních věcí, darů, dědictví, restitucí, dluhů z neběžné záležitosti převzatého bez souhlasu druhého apod.), *smluvený* (zúžení nebo rozšíření SJM), *určený soudem* (na návrh jednoho z manželů)

9.4.2. Rodičovská odpovědnost

- účelem rodičovské odpovědnosti je realizace **rodičovství** a zajištění práv dítěte (**péče o osobu dítěte a péče o jeho jmění**); jako celek je RO nepřenositelná
- **obsah RO:** osobní péče o dítě a jeho výchova, správa jmění (§ 159 OZ – péče řádného hospodáře; § 896/3 OZ solidární povinnost rodičů k náhradě škody; § 898/1 – situace, kdy je nutný souhlas soudu k jednání rodičů), zastupování dítěte, právo udržovat osobní vztah, určení místa pobytu aj.

- *rodinná solidarita* (§ 883 OZ): vzájemná pomoc, tedy i dítě pomáhá rodičům, má-li příjem, přispívá (§ 886 a § 895 OZ)

- **opatrovník**: pro správu jmění dítěte, i bez návrhu určí soud (např. rodiče v konkursu)

- **určení otcovství** (§§ 776-793 OZ): otcovství vychází z vyvratitelných právních domněnek; první domněnka – otcem je **manžel matky** (případně muž, který dal souhlas k umělému oplodnění); druhá domněnka – otcem je muž, který je určen **souhlasným prohlášením** matky a muže, který má být otcem; třetí domněnka (určována soudem) – vychází ze zjištění, kdo s matkou **souložil v tzv. kritické době** (160-300 dní před narozením dítěte)

- zajištění **NÁHRADNÍ FORMY PÉČE** v případě, že rodiče neplní/nemohou plnit rodičovskou odpovědnost, nejlépe u příbuzných; určována *zásadně soudem*

- přednostně (náhradní) **rodinná péče** (§§ 794-854 OZ, §§ 928-975 OZ) – *svěření do péče*, **pěstounská péče** nebo **osvojení** (osvojení je spojeno se změnou statusu dítěte, tedy nahrazení biologické rodiny novou); případně **kolektivní péče**

10. VEŘEJNÉ PRÁVO

10.1. ÚSTAVNÍ PRÁVO

- zabývá se pravomocemi a vztahem složek moci (výkonné, zákonodárné a soudní), nejvyšší úrovní veřejné správy či porušením Ústavy nebo Listiny
- klíčovými předpisy jsou **Ústava, Listina** (základních práv a svobod) a zákon **o Ústavním soudu** (č. 182/1993 Sb.)
- **Ústavní pořádek**: Tvořen Ústavou, Listinou a dalšími vybranými ústavními zákony (např. Ústavní zákon o připojení k EU nebo ústavní zákony upravující hranice), a také některými mezinárodními smlouvami (např. EÚLP)
- **Ústava ČR**: charakterem je rigidní a psaná; vymezuje zejména moc zákonodárnou, výkonnou a soudní, činnost územní samosprávy, ČNB či NKÚ

10.1.1. Moc zákonodárná

- moc zákonodárnou reprezentuje dvoukomorový **Parlament**, který je členěn na **Senát** (81 senátorů) a **Poslaneckou sněmovnu** (200 poslanců); schvalování zákonů, vlády či ratifikace mezinárodních smluv
- činnost Parlamentu upravuje zejména Ústava (čl. 15-53) a jednací řády obou komor
- poslanec/senátor: mandát vzniká zvolením (následně složení slibu), **indemnita** (ochrana před trestním stíháním za projevy v komoře) a **imunita** (vydání k trestnímu stíhání jen se souhlasem komory), zákonodárná iniciativa poslance/skupiny poslanců/Senátu
- **pravomoci**: *tvorba zákonů* (nadpoloviční většina všech poslanců přehlasuje zamítavý postoj Senátu nebo prezidenta; státní rozpočet schvaluje jen Poslanecká sněmovna), vyhlášení válečného stavu či souhlas k ratifikaci (významných) mezinárodních smluv, Senát schvaluje soudce Ústavního soudu

10.1.2. Moc výkonná

- moc výkonnou reprezentuje prezident republiky a vláda
- činnost moci výkonné upravuje zejména Ústava (prezident čl. 54-66, vláda čl. 67-80)
- **prezident**: je volen v přímých (dvoukolových) volbách, široká imunita (stíhán může být pouze pro velezradu nebo hrubé porušení Ústavy/ústavního pořádku; na základě žaloby Senátu)
- **vláda**: kolektivní orgán v čele s **premiérem**, odpovědná Poslanecké sněmovně (vyslovení důvěry/nedůvěry), rozhoduje kolektivně usnesením, **člen vlády (ministr)** nemusí/může být členem komory Parlamentu
- **pravomoci prezidenta**: jmenování/přijetí demise premiéra a členů vlády + odvolání/přijetí demise vlády jako celku, svolání zasedání/rozpuštění Poslanecké sněmovny, udělení milosti, vrácení/podpis zákona, jmenování soudců Ústavního soudu aj.
- **pravomoci prezidenta kontrahované premiérem (odpovědnost vlády)**: sjednávání/ratifikace mezinárodních smluv, zastupování státu navenek, vrchní velení ozbrojených sil, udělení amnestie
- **pravomoci vlády**: uzavírání některých mezinárodních smluv, výkon veřejné moci prostřednictvím ministerstev a jiných orgánů, vydávání podzákoných právních předpisů (nařízení vlády, právní předpisy ministerstev)

10.1.3. Moc soudní

- moc výkonnou reprezentuje soustava soudů: **(obecné) soudy a soudy nejvyšší – Ústavní soud, Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud**
- činnost soudní moci upravuje zejména Ústava (čl. 81-96), zákon o Ústavním soudu (č. 182/1993 Sb.) a zákon o soudech a soudcích (č. 6/2002 Sb.)
- soudce: jedná nezávisle, jmenuje jej a odvolává prezident (ústavního soudce se schválením Senátu), imunita ústavního soudce (trestní stíhání se souhlasem Senátu)
- **pravomoci**: ochrana práv prostřednictvím rozhodnutí v daném řízení
- **pravomoci Ústavního soudu**: zrušení právních předpisů (tzv. **negativní právo tvorba**), rozhodnutí o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí, rozhodnutí o žalobě Senátu proti prezidentu, rozhodnutí o souladu mezinárodní smlouvy s ústavním pořádkem aj.

10.2. SPRÁVNÍ PRÁVO

- právní úprava společenských vztahů při **realizaci veřejné správy**, kterou vznikají administrativněprávní vztahy; v širším pojetí zahrnuje všechna rozmanitá odvětví *veřejného práva*, která nejsou právem trestním nebo ústavním

- **správní právo hmotné** je souhrnem právních norem, které upravují práva a povinnosti subjektů (správních orgánů a adresátů) při realizaci veřejné správy

- správním právem na jednotlivých úsecích veřejné správy se zabývá **zvláštní část správního práva (hmotného)** (např. vnitřní správa, školství, bezpečnostní složky aj.)

- **správní právo procesní**: vymezuje postup orgánů veřejné správy vůči adresátům práva při realizaci veřejné moci; jinak řečeno – aplikace hmotného práva správního, jehož výsledkem je *individuální správněprávní akt* (rozhodnutí orgánu veřejné moci)

- správní právo hmotné je rozptýleno v mnoha právních předpisech (některé obsahují i ustanovení procesní – viz stavební zákon, přestupkový zákon aj.); v procesním právu se užije **správní řád** (č. 500/2004 Sb.), v případě zvláštních správních řízení (stavební řízení, přestupkové řízení apod.) se použije primárně speciální zákon a správní řád subsidiárně; daňové řízení má víceméně nezávislou právní úpravu (**daňový řád**); v případě soudního přezkumu (správní soudnictví) je pramenem práva **správní řád soudní** (č. 150/2002 Sb.)

- **principy**: legalita, zjišťování materiální pravdy, tzv. dobrá správa, předvídatelnost rozhodnutí, „ne bis in idem“ (zákaz dvojího trestání); správní řízení není vedeno v případě litispendence a rei iudicatae

- postupně se z něj vyčleňují různá (pod)odvětví – např. **přestupkové právo**, **finanční právo** (se specifickým pododvětvím *daňového práva*), **právo životního prostředí**, **pozemkové a stavební právo**, **právo sociálního zabezpečení** atd.

10.2.1. Přestupkové právo (správněprávní odpovědnost)

- porušení právní normy správního práva (**přestupek**) vede ke vzniku odpovědnostního vztahu (**správněprávní odpovědnost**), jehož důsledkem může být uložení sankce správním orgánem

- přestupkové právo (správní trestání) je specifickým pododvětvím správního práva, přičemž jsou na něj, zejména v důsledku existence **Evropské úmluvy** o ochraně lidských práva a základních svobod (viz pojem trestní obvinění), kladeny nároky obdobné trestání za soudní delikty (trestné činy)

- **hmotněprávní část** (vymezení přestupků) je obecně vymezena v **přestupkovém zákoně** (č. 250/2016 Sb.), vlastní přestupky v mnoha zákonech („průřezové“ přestupky jsou vyjmenovány v *zákonu o některých přestupcích* č. 251/2016 Sb.); **procesní část** (přestupkové řízení) se řídí především přestupkovým zákonem a subsidiárně se použije správní řád

- **Přestupek** je (zaviněný) protiprávní společensky škodlivý čin; jeho **skutková podstata** je tak vymezena: *subjektem/pachatelem* (příčetná fyzická osoba ve věku nejméně 15 let nebo právnická osoba), *subjektivní stránkou/zaviněním* (zásadně postačí nedbalost, není-li uvedeno v zákoně jinak), *objektem/chráněným zájmem* (existují i tzv. ohrožovací delikty), *objektivní stránka* (jednání je spojené s následkem příčinnou souvislostí)

- přestupkový zákon vymezuje rovněž ukládání **správních trestů** (*napomenutí, pokuta, zákaz činnosti, propadnutí věci a zveřejnění*), a to zejména s ohledem na závažnost, polehčující a přitěžující okolnosti

Přestupkové řízení: správním orgánem, který rozhoduje v řízení o přestupcích je obecní úřad, případně jiný orgán dle zákona (např. policie), účastníky řízení je **obviněný** z přestupku a **poškozený** (případně *vlastník zabrané věci*)

- **fáze řízení**: postup před zahájením řízení (zejména šetření policie – viz § 74/1 PŘZ) → zahájení řízení (doručením podezřelému) → v případě zjištění viny: rozhodnutí o přestupku/příkaz/příkaz *na místě* (napomenutí nebo pokuta), v jiných případech: přerušování řízení, zastavení řízení nebo narovnání

- řádným opravným prostředkem **odvolání**, mimořádnými opravnými prostředky jsou nové rozhodnutí nebo přezkumné řízení

10.2.2. Daňové právo

- specifická část správního práva, která bývá většinou řazena do (pod)odvětví **práva finančního** (tj. odvětví, které se kromě daňového práva zabývá i rozpočtovým právem, měnovým právem, pojistným právem, právem kapitálových trhů apod.)

- hmotněprávní úpravu tvoří **zákony upravující jednotlivé druhy daní** (zákon o dani z příjmu, zákon o DPH, zákon o spotřebních daních atd.); jediným procesním předpisem je **daňový řád** (č. 280/2009 Sb.), který dokonce vylučuje subsidiární použití správního řádu (§ 262 daňového řádu)

- **daň**: povinná platba, která je příjmem státního rozpočtu (či rozpočtů ÚSC); vyznačuje se *neekvivalentností* (na rozdíl od poplatku, za který je poskytnuta služba) a neúčelovostí;

- **dělení daní – přímé** (s výjimkou daně odváděné zaměstnavatelem za zaměstnance platí osoba, na kterou daň dopadá, tj. *poplatník*; např. daň z příjmu, silniční daň, daň z nabytí nemovitostí, daň z nemovitosti) a **nepřímé** (platí ten, na koho nedopadá, tj. *plátce*; např. DPH, spotřební daně, ekologické a energetické daně)

- **konstrukční prvky daně**: daňový subjekt (FO nebo PO), správce daně (finanční správa nebo celní správa), předmět daně, základ daně, sazba daně, korekční prvky (základu daně i daně)

- **typy daňových řízení** (daňový řád): **registrační** (kdo je povinen přiznat a zaplatit daň), **řízení nalézací** (proces vyměření/doměření daně; *samovyměřovací povinnost* daňového subjektu = daňové přiznání; břemeno tvrzení a důkazní výrazně tíží daňový subjekt), **řízení při placení daní** (včetně možnosti zástavního práva k zajištění pohledávky, ručení, daňové exekuce aj.)

10.3. TRESTNÍ PRÁVO

- represe státu ve společensky škodlivých případech; nejzávažnější sankce veřejného práva (subsidiarita trestní represe)

10.3.1. Trestní právo hmotné

- trestní právo hmotné (trestní zákoník, případně TOPOZ nebo ZSVM) se týká především základů trestní odpovědnosti, stanovení trestních sankcí a vymezením jednotlivých trestných činů

- **Principy**: zákaz retroaktivity v neprospěch pachatele (§ 1 trestního zákoníku), teritorialita a personalita (§ 6 a § 7), zákonost – nullum crimen a nulla poena sine lege (§ 12/1 – trestnosti a sankce), subsidiarita trestní represe (§ 12/2)

- Trestní odpovědnost fyzické osoby za **společensky škodlivý protiprávní čin**, jehož znaky jsou uvedeny v trestním zákoníku (§ 12 a § 13); trestné činy se dělí na **přechyly a zločiny**

- Trestní odpovědnost fyzických osob je doplněna trestní odpovědností **právnických osob** (zákon č. 418/2011 Sb. – TOPOZ): PO trestány na základě **tzv. přičitatelnosti** jednání fyzické osoby (v zájmu PO neb v rámci činnosti PO), specifické sankce (od uveřejnění rozsudku až po zrušení PO)

SKUTKOVÁ PODSTATA TRESTNÉHO ČINU

- Znaky skutkové podstaty se dělí na **obligatorní** (povinné) a **fakultativní** (jsou nutně přítomným znakem jen v případě některých trestných činů)

SUBJEKT (pachatel; věk a přičetnost): (hlavní) **pachatel a spolupachatel** (§ 22 a 23; nepřímý pachatel), **účastník** (§ 24; organizátor, návodce a pomocník); podílnictví a součinnost; fakultativní znaky: *konkrétní a speciální subjekt* (zvláštní vlastnost, způsobilost nebo postavení – např. dlužník, matka, voják apod.)

SUBJEKTIVNÍ STRÁNKA (zavinění): **úmysl** – přímý a nepřímý (§15), **nedbalost** – vědomá, nevědomá, hrubá (§16); presumuje se úmysl (§13/2); fakultativní znaky: *motiv/pohnutka, cíl/záměr*

OBJEKT (chráněný zájem): hodnota, kterou trestní zákoník chrání (život, majetek, veřejný pořádek atd.); dle objektu dělení trestných činů ve zvláštní části TZ; fakultativní znak: předmět (konkretizace chráněného zájmu – např. věc, člověk apod.)

OBJEKTIVNÍ STRÁNKA (popis skutkové podstaty): **jednání a následek**, které jsou spojeny **příčinnou souvislostí** (causální nexus); fakultativní znaky: *místo, čas, způsob jednání* atd.

- **Stadia trestného činu: příprava** (§20) – trestná jen u zvlášť závažných TČ+musí být trestnost uvedena ve zvláštní části TZ, **pokus** (§21) – trestnost stejná jako u dokonatého a **dokonaný TČ**

- **Okolnosti vylučující protiprávnost – krajní nouze** (§28): odvrácení hrozícího nebezpečí chráněnému zájmu (škoda nesmí být závažnější než následek hrozby), **nutná obrana** (§29): odvrácení přímo hrozícího nebo trvajícího útoku na chráněný zájem (musí být přiměřená), **svolení poškozeného** (§30), **oprávněné použití zbraně** (§32)

- **Zánik trestní odpovědnosti:** (obecná) **účinná lítost** (§33) a speciální účinná lítost u zanedbání povinné výživy (§ 197) a neodvedení povinných dávek (§ 242); **promlčení** (§34-5, oproti soukromému právu je skutečně zánikem trestní odpovědnosti)

TRESTNÍ SANKCE

- tresty a ochranná opatření, kdy trest je vyjádřením represivní funkce trestního práva a ochranné opatření funkce ochranné a preventivní

- **Tresty:** základním trestem nepodmíněné odnětí svobody, ostatní tresty jsou alternativní (podmíněné odnětí svobody, obecně prospěšné práce, peněžitý trest, propadnutí věci, vyhoštění, zákaz činnosti aj.); stanovení trestu (§§ 39-42); **polehčující a přitěžující okolnosti** (§ 39/4 – je-li okolnost znakem SPTČ, nepřihlédne se k ní, např. silné rozrušení u § 141 nebo rozmysl u § 140); tresty za více TČ (§§ 43-45); **faktická konzumpce** trestných činů; **zahlázení odsouzení** (§§105-106): vedl-li odsouzený řádný život a ve lhůtách dle trestu (na žádost lze i dříve), po zahlázení se na něj hledí jako na neodsouzeného (viz výpis z RT)

- **Ochranná opatření** (druhy § 98): ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabrání věci, zabrání části majetku a ochranná výchova (upravuje ZSVM)

10.3.2. Trestní právo procesní (trestní řízení)

- postup orgánů činných v trestní řízení je určován trestním řádem, s modifikacemi u mladistvých (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) a u trestního řízení proti právnické osobě

- **principy:** presumpce nevinu (§ 2/2), Legality (§ 2/3) a Oficiality (§ 2/4), zjištění skutkového stavu (§ 2/5), akusační princip (§ 2/8); v řízení před soudem veřejnosti (§ 2/10) a ústnosti (§ 2/11), ale přípravné trestní řízení je neveřejné

FÁZE TRESTNÍHO ŘÍZENÍ

- **přípravné řízení:** zahájení řízení (počíná přípravné řízení trestní, které vede policejní orgán) → prověřování → zahájení trestního stíhání **sdělením obvinění** (případně odložení věci) → vyšetřování → **obžaloba** státním zástupcem (případně tzv. odklon)

- **řízení před soudem:** hlavní líčení, ve kterém je těžiště dokazování → **rozsudek**

- **opravné řízení:** probíhá v případě **odvolání** obviněného nebo státního zástupce; lze uplatnit mimořádné opravné prostředky – **dovolání, obnova řízení** nebo **stížnost pro porušení zákona**), avšak to nemá vliv na vykonatelnost pravomocného rozsudku

- **vykonávací řízení:** výkon trestu

- **zkrácené (zjednodušené) řízení:** u jednoduchých přečinů, kde je předpoklad rychlého řízení; končí trestním příkazem (v případě **odporu** obviněného pokračuje řízení před soudem)